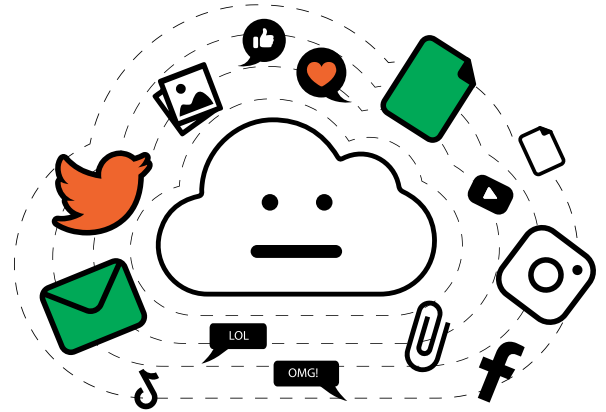

DIGI- KORISTUS- NÄDAL 2022

Ülesanded

ESMASPÄEV 24. JAANUAR

Postkastis plats puhtaks: loobu, tühista, kustuta

Ava enda e-postkast ja vaata üle, milliste asutuste igakuiseid uudiskirju, reklaame ja kliendikirju saad ning milliste meililistidega liitunud oled. Katkesta ebavajalike kirjade tellimused millest sa tegelikult vajalikku informatsiooni ei saa.

Tee nii: ava ebavajalik kiri, keri kirja lõppu ja leia sealt väga väikeses kirjas link nimega „Unsubscribe“, „Loobu uudiskirjast“, „Ma ei soovi enam e-kirju saada“, jne. Vahel võib link „Unsubscribe“ olla ka kirja üleval osas, kohe saatja meiliaadressi järel. Kui meililistist loobumiseks eraldi linki kirja sees pole, kontakteeru listihaldajaga ja palu end eemaldada. Kui sulle tulevad e-kirjadena ka mittesooitud sotsiaalmeedia kontode teavitused (Facebook, Instagram, Youtube), siis need saad maha võtta enda kontode alt. Näiteks Facebooki e-kirjadena tulevad teavitused saab välja lülitada siit: *Sätted - Teated - Teavituste seaded* või *Settings - Notifications*. Selleks, et enda nõ „nähtamatut“ rämpsposti paremini üles leida, mine e-postkasti prügikasti kausta - sealt leiad need kirjad, mille oled ebavajalikkuse tõttu juba kustutanud. Ava need uuesti ja katkesta tellimine.

Kõige rohkem ruumi võtavad postkastis suurte manustega kirjad, näiteks fotod ja videod. Kasuta otsingut - enamustes e-postkastides saab eraldi otsida

manustega faile või järjestada kirjad mahu järgi ning alusta sorteerimist kõige mahukamatest. Näiteks Gmailis leiad kohe ülevalt menüüst "Search mail" valiku "Show search options". Tee seda nii saadetud kui saabunud kirjade kaustas. Tuleta meelde või vaata prügikastist, mis asutustelt oled kunagi saanud palju reklaampakkumisi, uudiskirju või arvukalt listikirju, otsi need otsingust märksõnaga üles, tee järjest linnukesed ette ja kustuta kõik korruga ära, nii hoiad rohkem aega kokku kui niisama postkasti läbi lehitsedes.

Kas teadsid? E-kirjade saatmisel võib olla suurem mõju kui arvasid - kui saadad ühe aasta jooksul palju suurte manustega kirju, näiteks fotosid ja videosid, jättes need ka postikasti alatiseks alles, siis võrdub see iga aasta pooltühja autosõiduga ühest Eesti otsast teise. 2021. aastal saadeti maailmas ühes päevas üle 300 miljardi e-kirja. E-postkastide sisusid hoiustatakse väiksemates serveriruumides või hiigelsuurtes andmekeskustes, mille toite- ja jahutussüsteemid tarbivad pidevalt suurtes kogustes energiat.

TEISIPÄEV 25. JAANUAR

Failid ritta 1-2-3: fotod, videod, dokumendid

Mõttele välja, kui paljudes nutiseadmetes, andmekandjatel ja kaustades asuvad sinu fotod, videod, helifailid ning tekstidokumendid. Kui paljud neist korduvad eri kaustades, paljud on aegunud, ebakvaliteetsed ega sisalda sinu jaoks informatsiooni või mälestusi, mida peaksid kindlasti tuleviku jaoks säilitama? Proovi neid süsteemsemalt kaustadesse korraldada ja loo omale kaustad vastavalt enda tegevustele. Näiteks „kool“, „töö“, „reisid“, „huviringid“, võid nendesse kaustadesse ka aasta numbrite järgi luua alamkaustu. Leia üles enda kõige digiprügisem nurgake - kuhu kipud igapäevaselt faile kuhjama? Võta näiteks ette Allalaadimiste kaust (*Downloads*) ja Töölaud (*Desktop*), kustuta ära ebavajalikud failid ja tõsta säilitamist vajavad sobivatesse kaustadesse. Nutiseadmes ära unusta üle vaadata, mida kõike oled sotsiaalmeediast ja vestlustest allalaadinud. Telefonides on tavaliselt kõige mahukam osa sorteerimata fotod ja videod - alusta fotode sorteerimisega,

kustutades udused ja üksteist duubeldavad ning lõpuks tõmba säilitamist väärt fotod sobivasse kausta kas enda arvutis või välisel andmekandjal.

Kõigi failide säilitamine sinu digiseadmetes viib lõpuks selleni, et seadme mälu saab täis ja seade muutub aeglaseks, neelab rohkem energiat ja turvaprogrammid peavad kauem vaeva nägema, et faile läbi kontrollida. Turvalisem oleks säilitamist väärt faile, mida sa igapäevaselt ei kasuta ega ava, hoida digiseadmest eraldatuna välismälul (näiteks kõvaketas). Digiseade võib alati ka puruneda või ära kaduda ning siis on selles paiknevad failid kasutaja jaoks võib olla igaveseks läinud.

Kas teadsid? 90% maailmas olemasolevatest digitaalsetest andmetest on loodud just viimase paari aasta jooksul, sest interneti kasutamine üle maailma muutub aina kättesaadavamaks ja intensiivsemaks. See tähendab, et ühes sekundis tekitab iga maailma inimene keskmiselt 1,7 megabaiti andmeid. Seda nii otsese tegevusega enda seadmes ja veebiplatvormidel, kui ka kaudse tegevusega kõiki igapäevateenuseid tarbides (näiteks poes ostes), kus sinu kohta andmeid luuakse ja hoiustatakse.

KOLMAPÄEV 26. JAANUAR

Anna vanale ja katkisele digiseadmele uus elu.

Sukeldu sahtlitesse ja vaata, kas sinul või su perel on seisma jäänud mõni vana või katkine mobiiltelefon, tahvelarvuti, sülearvuti, lauaarvuti või mõni selle osa. Seadmete remontimise, lammutamise ja uuesti ringlusesse andmisega vähendame elektroonikajäätmete keskkonnajälge, mis on kiiresti kasvamas ning välistame võimaluse, et need läbi prügilate loodusesse sattudes keskkonda reostaksid. Elektroonikaseadmete tootmiseks vajalike materjalide, näiteks haruldaste muldmetallide kaevandamine ja töötlemine omab väga suurt negatiivset keskkonnamõju. Seda kahju aitab korvata nende materjalide taaskasutamine – vii enda seade jäätmejaama, kus väärtuslikud materjalid eraldatakse ning need uutesse seadmetesse jõuavad. Vaata näiteks lehelt kuhuviia.ee, kuhu oma seade toimetada ning vii see ära hiljemalt kampaanianädala lõpuks. Kasutatud telefon võtavad vastu ka suuremad sideoperaatorite esindused, elektroonikapoed ja

väikeelektroonika kogumiskastid suurtes kaubanduskeskustes. Kui vähegi saab, siis mine katkiläinud seadet ära viima näiteks jalutuskäigul olles või autoga muid asjatoimetusi tehes.

Enne seadmest vabanemist kontrolli kindlasti, et telefonist on kõik sinu failid, andmed ja kontaktid kustutatud ning veebikontodest välja logitud! Kui su seadmesse on veel jäänud andmeid ja fotosid, aga selle ekraan on katki, siis ühenda see juhtmega teise seadme külge, mille ekraan töötab ning tõsta failid katkisest seadmest mõnele andmekandjale. Kui katkine seade ei ülitu üldse sisse, aga soovid sealt faile kätte saada, pead pöörduma seadmega asjatundja poole.

Kas teadsid? Nutitelefonide elutsükli mõjust on 80% seotud selle tootmisega, samas saab hinnanguliselt 98% mobiiltelefonide materjalidest uuesti kasutusse võtta. Nutiseadmete tootmine moodustab suure osa meie digitaalsete teenuste keskkonnajäljest, kuna nende valmistamiseks kaevandatakse ja töödeldakse keskkonnareostuse hinnaga haruldasi muldmetalle, mida kasutatakse sinu telefoni ja arvuti ekraanis, akus, kõlaris, kaameras, kõvakettas, protsessoris, jne. Paljud elektroonikatoodete tootmiseks kasutatud materjalidest on taaskasutatavad, nende hulgas näiteks plastik, klaas ja igasugused metallid. Vana elektroonika sees on samuti ohtlikke aineid nagu plii, elavhõbe ja kaadium, seepärast ei tohiks elektroonikat kunagi olmeprügisse visata.

NELJAPÄEV 27. JAANUAR

Pilved õhulisemaks - kas mäletad, kellega mida oled jaganud?

Vaata läbi kõik pilveteenused ja avalikud jagamisteenused, mida oled kasutanud - näiteks Google Drive, OneDrive, Dropbox, iCloud, Google Photos, jne. Sorteeeri ja eemalda vananenud dokumendid, fotod ja videod, mille oled kunagi ühekordseks jagamiseks üles laadinud. Proovi meelde tuletada ka failide jagamiskeskonnad, mida sa enam ei kasuta, aga oled kunagi kasutanud - näiteks pildialbumid fotojagamise keskkondades ning kontrolli, kas need on tühjad ja kustuta konto. Nii ei jää sinu isiklike dokumente ja fotosid internetiavarustesse laiali, väldid üleliigse infomahu kuhjumist ja mäletad ise pikemaajaliselt, kus ja

kui palju sinu isiklikest failidest asuvad. Hea nipp tulevikuks on sõpradele fotode jagamisel kokku leppida tähtaeg, kui kaua fotod kaustas kättesaadavad on ning mainitud kuupäeval need eemaldada. Või kasutada failivahetusteenuseid, milles saad määrata failid automaatselt kustuma, kui need on saaja poolt allalaetud, näiteks WeTransfer.

Mõttele läbi, milliseid keskkondi sa kasutad failide jagamiseks koolis, kodus või tööl ja paljusid asju sa saadad-salvestad topelt? Näiteks saadad sama foto nii Facebooki vestlusesse, kust sa seda enam üles ei leia ning seejärel saadad e-postiga või Drive lingiga uuesti, salvestades selle iga kord ka erinevatesse seadmetesse? Kas kasutad näitels ka Slacki ja Microsoft Teams keskkondi, kus saadad samuti faile? Tee endale kindlad reeglid, mis keskkonna kaudu koolis, tööl või sõpradega olulisi asju saadate, et failid ei korduks. Pilveteenuste kasutamine on energiamahukam kui lihtsalt failide enda arvutis hoidmine, kuna pilveteenustes varundatakse faile neid kopeerides ning hoitakse faile pidevas valmisoleku olukorras, et nad oleks kiirelt kättesaadavad.

Kas teadsid? Internet ning sellega seotud seadmed võivad erinevate uuringute kohaselt täna toota 2–4% kogu maailmas tekkivast kasvuhoonegaaside heitkogusest, mis on sama suur või isegi suurem kogus kui kogu maailma lennunduse poolt tekitatavad kasvuhoonegaasid. Suured andmekeskused tarbivad eri hinnangutel 1–3% globaalsest elektrienergia vajadusest ning see on pidevalt kasvav arv.

REEDE 28.JAANUAR

Digiprügila tühjaks: puhas arvuti = turvaline keskkond.

Lõpeta eelmistel päevadel pooleli jäänud digikoristamine – veel sorteerimata kaustad, e-postkasti osa, pilvekonto ja ole halastamatult digihoolas. Kui kõike ei jõua, vali endale üks kindel seade või kindel siht, näiteks tee poole tühjemaks e-postkast, telefoni Fotode kaust või Drive konto, keskendudes mahukamatele failide, sest just need avaldavad kõige rohkem mõju.

Piilu enda rakendusi – kas kõik mobiiliäpid, mille oled allalaadinud, on vajalikud ja kasutusel? Ka need võtavad mäluruumi ning muudavad telefoni ebaturvalisemaks, sest annad ligipääsu enda andmetele. Kontrolli üle juba paigaldatud rakenduste õigused enda telefonis, vaata *Seaded - Rakendused - vali rakendus - Load*. Eemalda need load, mida sa ei soovi anda või tunduvad üleliigsed. Kas need peavad töötamiseks saama ligipääsu sinu asukohale, kontaktidele, kaamerale, mikrofonile või tervele telefoni mälule? Vajadusel saad anda ligipääsu ainult rakenduse töötamise ajaks.

Kontrolli üle, kui turvalised on sinu seadmed. Kas su nutitelefonil ja arvutil on ekraanilukk, et võõrad sinu piltidele, dokumentidele ja paroolidele ligi ei pääse? Ekraaniluku saad lisada seadme seadete alt ning peaksid seda aegajalt uuendama. Kõige turvalisem telefoni ekraanilukk on sõrmejäljelugeja, seejärel korralik numbritest ja tähtedest koosnev parool ning kõige vähem turvalisem muster. Kas sul on eri seadmetes ja brauserites olemas oma konto ja kontodel erinevad paroolid, mitte kõigil üks ja sama parool? Tegusa päeva lõpuks tühjenda enda töölaual olev prügikast, et tunda tehtust kaduvat mõnu!

Kas teadsid? Värskes uuringus hinnati populaarsemate rakenduste ja platvormide kasutamisega kaasnevat ligikaudset süsinikuheidet, veekulu ja maakasutust ning leiti, et vaadeldud platvormidest on suurim jalajälg Netflixil, seejärel tulevad Youtube, Zoom ja TikTok ning väikseim jalajälg nendest on Facebookil. Järeldustest selgus, et mida suurem on video osakaal rakenduses, seda suurem on ka selle rakenduse süsinikuheide. Interneti üks suurimaid energiatarbijaid ongi videopildi edastamine, eri hinnangutel tarbib kuni 80% võrgu andmemahust ära liikuv pilt - videode ja filmide vaatamine, videoga veebivestlused ja koosolekud, arvutimängud, jne. Seega kui tahad neid keskkonnasõbralikumalt teha, siis selline väike asi nagu video vaatamine HD asemel SD resolutsiooniga vähendab selle tegevuse jalajälge kuni 80% ning see muutus ei pruugi isegi sinu vaatamiskogemust häirida.

LAUPÄEV 29.J AANUAR JA PÜHAPÄEV 30. JAANUAR

Digipaus on jäätmepaus - uus harjumus igasse päeva.

Lõpeta nädal tagasivaatega ja ühe mõnusa digipuhkepäevaga. Nädala lõpus koosta enda jaoks ülevaate näiteks nutitelefonis viibitud ajast - vali *Seaded - Rakendused - Ekraaniaeg* ning kirjuta välja, kui kaua iga päev selle nädala jooksul telefonis tegutsesid ja mis rakendustele kõige rohkem aega kulus. Kas see on rohkem või vähem kui arvasid?

Ja viimane digikoristusnädala ülesanne - võta endale üks puhkepauus, täiesti tehnoloogiavaba päev, kus sa arvutit ega nutitelefoni ei kasuta ning Interneti ei lähe. Sest parim viis digijäätmeid vähendada on neid üldse mitte tekitada. Liigu looduses, tegele hobidega, loe raamatut ja veeda sel päeval aega oma lähedastega. Mõtiskle selle üle, kui suur roll on sinu elus digiseadmetel, kui palju nad sinu elule juurde annavad, aga ka sellele, kui palju nad sinu aega ära võtavad ja infomüra juurde loovad. Kas suudad ühe päeva täiesti ilma telefoni ja arvutita olla, proovi! Võid digipuhkepäeval minna ka loodusesse - 28.-30.jaanuaril toimub Eesti Ornitoloogiaühingu talvine aialinnuvaatlus. Vaatle ja pane kirja, millised aialinnud sinu akna taga, aias või kohalikus pargis käivad – www.eoy.ee/talv.

Kas teadsid? Kogu maailma inimesed veetsid 2021. aastal internetivõrku ühendatult kokku üle 1,3 miljardi aasta. Maailma keskmine inimene veedab iga päev internetis peaaegu 7 tundi, sellest 2,5 tundi puhtalt sotsiaalmeedias. Mida selle ajaga veel teha saaks?

ESMASPÄEV 1. VEEBRUAR

Oled olnud tubli digikoristaja!

Kirjuta Digikoristusnädala lõpuks ka meie tagasiside ankeeti, mitu ülesannet jõudsid üksi või mitmekesi nädala jooksul kaasa teha, kui põhjaliku digikoristuse läbi viisid, mida enda digitarbimisharjumuste kohta uut avastasid ja millise

hea harjumuse enda igapäeva digikäitumisse juurutad. Ehk on sul mõni eriti hea digiprügist hoidumise näpunäide, mille sel nädalal avastasid ja teistele soovitada tahad? Kui jõuaksid nädala jooksul üles märkida kui palju kasutuid andmed kustutasid, jaga sedagi. Kõik muljed, peegeldused ja ka soovitused järgmise aasta kampaaniaks on oodatud.

Tagasiside link: <https://forms.gle/E5FugrFia9mn2eUi6>

** Auhindade loosimises saavad osaleda kõik registreerunud osalejad, kes on hiljemalt 4. veebruari õhtuks jaganud tagasidevormi kaudu enda, pere, meeskonna või klassi digikoristusnädala edusamme ja muljeid.*

Digikoristusnädalat 2022 korraldab [Eesti Rohelise kooli programm](#) koostöös [Tartu loodusmajaga](#). Kampaania partneriks on Telia Eesti AS ja toetajaks TalTech.

Kõik õppeasutused on oodatud Rohelise kooli programmiga liituma, tutvu meie tegevusega:

www.tartuloodusmaja.ee/roheline-kool

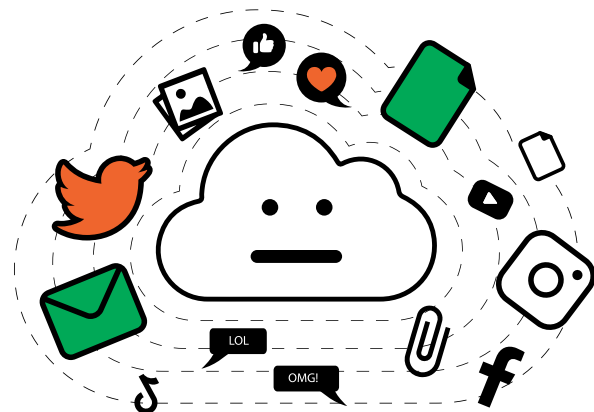
facebook.com/rohelisekooliprogramm

Innustades noori täna, hoiame homset maailma

ROHELISE KOOLI PROGRAMM EESTIS

DIGI- KORISTUS- NÄDAL 2022

Kahooti viktoriini küsimused

Kahooti keskkonnas mängimiseks on vajalik, et mängujuhil (nt. õpetajal) oleks enda arvuti või nutiseade ning mängu lahendajatel (õpilastel üksikuna või meeskondades) oleks samuti arvuti või nutiseade, mida nad saavad vastamiseks kasutada, kas siis individuaalselt või gruppidele peale. Üksinda mängides (nõ ilma mängujuhita) oleks samuti mugav kasutada kahte seadet, millest ühe ekraanile ilmuvad küsimused (nt arvuti) ja teise ekraanile vastusevariandid (nt nutitelefon).

Kahooti põhjalikuma video kasutusjuhendi leiab näiteks HITSA Innovatsiooni-keskuse haridustehnoloogi Ingrid Maadvere poolt koostatuna [siit](#).

Iga vastuse jaoks on Kahooti veebikeskkonnas vastamiseks 30 sekundit aega.

4.–6. klass

[Link Kahooti](#)

1. Milline neist on sinu digitaalne jalajälg?

- pilt sinust sõbra telefonis
- sinu seadmes olevad pildid
- eKoolis olevad hinded
- skanneeritud jalajälje kujutis

(Digitaalne jalajälg koosneb kõikvõimalikust informatsioonist, mida inimene on elu jooksul enda kohta internetti maha jätnud. Digitaalset jalajälge liigitatakse aktiivseks ja passiivseks - aktiivne jälg on teie enda tekitatud ja passiivset tekitavad teie kohta teised, näiteks sõbrad, pereliikmed ja kõikvõimalikud organisatsioonid. Passiivse jalajälje kohta on inimesel vähe kontrolli, aktiivset aga saab ise kujundada. Selle küsimuse all mõtleme digitaalset jalajälge konkreetsemas ehk aktiivsemas vormis.)

2. Kui kauaks jäävad Internetti asjad, mida postitad?

- ei tea, sest internetist ei saa hästi asju eemaldada
- kaheks aastaks
- nii kauaks kuni sa ise need kustutad
- kuni sa saad uue arvuti

(Veebilehti ja sotsiaalmeediavõrgustikke haldavatel firmadel on tihti asutusesisesed reeglid, kui kaua kasutajate andmed alles hoitakse. On võimalik, et ka pärast failide või terve konto kustutamist hoitakse baasinformatsiooni kasutaja kohta alles. Samuti ei saa kunagi olla kindel, et keegi pole sellest teinud koopiat ja mujale salvestanud või üles laadinud.)

3. Kuidas hoiaksid digitaalset jalajälge kontrolli all?

- jagan enda isiklike andmeid
- kasutan viirusetõrjeprogrammi
- ei lase endast telefoniga fotosid teha
- määrän, kes minu postitusi sotsiaalmeedias näevad

4. Mida võid võõra inimesega Internetis jagada?

- enda nime
- fotot
- mitte ühtegi neist
- kooli nime

5. Arvutites ja nutitelefones teen digikoristust, et...

- säästa failide hoidmisele kuluvat energiat
- programmid töötaksid aeglasemalt
- hoida enda kõik dokumendid, fotod alles
- nutiseadme ekraan oleks puhas

6. Kuidas vähendada kõige tõhusamalt enda e-jäätmete hulka?

- pere ostab rohkem erinevaid digiseadmeid
- kasutan ühte seadet kauem
- viskan salaja prügikasti kasutatud seadmeid
- palun endale kinkida uue väikese ekraaniga seadme

(Telefonide ja arvutite suur keskkonnajalajälg tuleb peamiselt nende tootmisest ja selleks kuluvatest materjalidest, mitte kasutusajal kuluvast elektrienergiast. Seega on kõige säästlikum kasutada vähem seadmeid ja ühte võimalikult pikka aega.)

7. Mis oleks kõige säästvam tegu, mida teha enda vana telefoniga?

- panna kappi seisma
- meisterdada sellest kunstiteos
- viia kasutu seade elektroonika jäätmejaama
- panna pakendikonteinerisse

8. Mida teed enne kui kingiksid kasutu nutitelefoni kellelegi teisele?

- puhastan seadme andmetest
- jätan pildid seadmesse alles
- jätan oma äpid seadmesse alles
- ei logi oma kontodest välja

9. Mis on kõige energiamahukam tegevus?

- messengeris 10 minutit vestlemine
- e-kirja saatmine
- 1-tunnise video HD kvaliteedis vaatamine
- 1 pildi üles riputamine

(Mida suurem on video osakaal rakenduses, seda suurem on ka selle rakenduse süsinikuheide. Interneti üks suurimaid energiatarbijaid ongi videopildi edastamine, eri hinnangutel tarbib kuni 80% võrgu andmemahust ära liikuv pilt - videode ja filmide vaatamine, videoga veebivestlused ja koosolekud, arvutimängud.)

10. Miks on oluline kaitsta paroolide ja ekraanilukuga enda seadmeid?

- programmid ei tööta ilma
- väheneb oht identiteedi varguseks
- minu seadet ei saa varastada
- ema või isa pääseb muidu seadmesse

7.-12. klass

[Link Kahooti](#)

1. Kuidas hoiaksid enda digitaalset jalajälge kontrolli all?

- jagan enda nime asemel ainult e-maili
- kasutan viirusetõrjeprogrammi
- määran, kes sotsiaalmeedias minu postitusi näevad
- ei lase endast telefoniga fotosid teha

2. Kuidas vähendada kõige tõhusamalt enda e-jätmete hulka?

- pere ostab rohkem erineva suurusega digiseadmeid
- kasutan ühte seadet kauem
- viskan pakendijätmetesse katkised seadmeid
- lasen endale kinkida eriti väikese ekraaniga seadme

(Telefonide ja arvutite suur keskkonnajalajälg tuleb peamiselt nende tootmisest ja selleks kuluvatest materjalidest, mitte kasutusajal kuluvast elektrienergiast. Seega on kõige säästlikum kasutada vähem seadmeid ja ühte võimalikult pikka aega.)

3. Miks on oluline kaitsta paroolide ja ekraanilukuga enda seadmeid?

- väheneb oht identiteedi varguseks
- programmid ei tööta ilma
- minu seadet ei saa varastada
- pereliikmed ei pääse siis seadmesse

4. Kui suur on nutitelefonide tootmise keskkonnamõju võrreldes selle kasutaja mõjuga?

- 0,5%
- 20%
- 50%
- **80%**

(Elektroonikaseadmete tootmine moodustab suure osa meie digitaalsete teenuste keskkonnajäljest, kuna nende valmistamiseks kaevandatakse ja töödeldakse keskkonnareostuse hinnaga haruldasi muldmetalle, mida kasutatakse telefoni ja arvuti ekraanis, akus, kõlaris, kaameras, kõvakettas, protsessoris, jne. Haruldaste muldmetallide toorme tootmine tekitab happelisi vedeljäätmeid ja radioaktiivseid jäätmeid, mida korrektselt hoiustamata leostuvad maapinda ja sealt põhjavette.)

5. Mis on kõige energiamahukam tegevus?

- **1-tunnise video HD kvaliteedis vaatamine**
- messengeris 10 minutit vestlemine
- 1 manusega kirja saatmine
- 1 pildi üles riputamine

(Mida suurem on video osakaal rakenduses, seda suurem on ka selle rakenduse süsinikuheide. Interneti üks suurimaid energiatarbijaid ongi videopildi edastamine, eri hinnangutel tarbib kuni 80% võrgu andmemahust ära liikuv pilt – videode ja filmide vaatamine, videoga veebivestlused ja koosolekud, arvutimängud.)

6. Miks on digiseadmetel suur keskkonnajalajalg?

- nad tarbivad kasutades palju elektrienergiat
- **tootmiseks kaevandatakse materjale keskkonda saastavalt**
- neid ehitavad tehased tarbivad palju elektrienergiat
- utiliseerimisel eritavad mürgiseid gaase

7. Digitaalse jalajälje keskkonnamõjust ei saa ainult negatiivselt rääkida, sest...

- see on palju väiksem kui meie toidu keskkonnajalajalg
- see väheneb, kuna uued seadmed on kvaliteetsemad
- seda ei saa teaduslikult mõõta
- digiteenused aitavad vähendada päris tegevuste jalajälge

(Näiteks kui kõik fotod ja tekstidokumendid paberile prinditaks ja saadaks, kõikidele koosolekutele füüsiliselt eri transpordivahendeid kasutades kohale mindaks, jne, oleks nende tegevuste keskkonnamõju kordades suurem. Ka uued seadmed võivad olla energiasäästlikumad, ent aina uute asjade ostmise tingib nende tootmise kasvu ning uued seadmed suudavad aina kõrgema kvaliteediga pilti edastada ehk andmemahud lähevad ikkagi suuremaks.)

8. Kui ma tahan klassikaaslasele näidata võimalikult energiasäästlikult ühte meemi, siis ma...

- näitan enda telefonist
- saadan selle pildi e-kirja manusena
- prindin välja paberile ja kleebin talle selja külge
- saadan messengeri vestluses ainult lingi

9. Kuidas vähendada energiakasutust kui tahan videosid vaadata?

- vaatan ühe silmaga
- laen arvutisse alla ja vaatan siis
- lülitan video mängima madalamale resolutsioonile
- otsin kõige soodsama elektrikõrvi hinnaga aja

10. Leia vale vastus. Miks ei ole pilveteenustes failide hoidmine säästlikum kui nende lihtsalt arvutis hoidmine?

- Pilveteenuste servereid varundavad andmeid neid kopeerides
- Failid serveris paisuvad ja võtavad enam ruumi
- Failide üles-alla laadimine võtab energiat
- Failid on pidevas kättesaadavuse olekus, tarbides energiat

11. Minul on Euroopa Liidu isikuandmekaitse (GDPR) määruse järgi õigus nõuda, et ei avalikustataks minu....

- täisnime
- isikukoodi
- nime ja kooli
- kõiki andmeid, mis aitavad mind ära tunda

12. Kui kaua võib kool hoida alles minu koolitöö(faili)?

- kuni töö on hinnatud ja pretensioone ei ole
- aasta lõpuni
- kuni ma selles koolis õpin
- igavesti

13. Millal peaks panema oma nutiseadme laadima?

- Kohe kui aku langeb alla 50%
- Kui aku on täis 15%
- Kui aku on saanud tühjaks
- Kohe kui langeb alla 100%

(Kommentaar – Mobiiliakude puhul on levinum müüt see, et aku tuleb enne laadima panemist tühjaks lasta. Rusikareegel on hoida aku laetustase kuskil 40-80% vahel,

mitte lasta seda liiga tühjaks ega ka pidevalt hoida 100% juures ülelaetuna. Samuti on lühiajalised regulaarsed laadimised on aku elueale kasulikumad, sest need aitavad aku tööpinget hoida stabiilsena. Kõik see aitab aku eluiga pikendada. Tasub vältida olukorda, kus ühest küljest aku laeb ning teisest küljest tühjeneb sama kiiresti ehk ei tasu akut laadida mängimise või videote vaatamise ajal.)

14. Kas oma kodus peaks üles seadma krüptoraha kaevanduse?

- Jah – sealt saab raha
- Jah – mina elektriarvet ju ei maksa!
- Ei – sealt ei saa palju raha
- **Ei – energiat kulub enam kui on saadav kasu**

(Krüptoraha kaevandamiseks kulub suurtes kogustes elektrienergiat ja sellel on maailmas sama suur süsinikujalajälg kui mõnel tervel väikesel riigil. Samuti tekib sellest e-jäätmeid.)

15. Kui palju peaks olema nutiseadmes erinevaid programme?

- Nii palju kui mahub
- **Nii vähe kui saab**
- 10
- Kõik need, mida olen kunagi sinna lisanud

(Seda nii mälu täituvuse mõttes kui ka turvalisuse - kõik rakendused küsivad ligipääsu sinu eri andmetele. Kui kogemata annad tundmatule rakendusele ligipääsu liiga paljudele andmetele, võib tekkida turvalisuse probleeme.)

Digikoristusnädalat 2022 korraldab [Eesti Rohelise kooli programm](#) koostöös [Tartu loodusmajaga](#). Kampania partneriks on [Telia Eesti AS](#) ja toetajaks [TalTech](#).

Kõik õppeasutused on oodatud Rohelise kooli programmiga liituma, tutvuge meie tegevusega:

www.tartuloodusmaja.ee/roheline-kool

facebook.com/rohelisekooliprogramm

Innustades noori täna, hoiame homset maailma

ROHELISE KOOLI PROGRAMM EESTIS